

Tilrettelagte avhør av barn som kan ha vært utsatt for seksuelle overgrep

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2020

Kand.nr: 352

Antall ord: 6592

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	3
1.1 BEGRUNNELSE FOR VALG AV TEMA	4
1.2 PROBLEMSTILLING	5
1.3 BEGREPSAVKLARING	5
1.3.1 <i>Seksuelle overgrep</i>	5
1.3.2 <i>Barn</i>	6
1.3.3 <i>Barns pålitelighet og barns troverdighet</i>	6
1.3.4 <i>Tilrettelagte avhør</i>	6
1.4 AVGRENSNING	7
1.5 JURIDISKE RAMMER	8
2.0 METODE	9
2.1 VALG AV METODE	9
2.2 FREMGANGSMÅTE	10
2.3 VALG AV LITTERATUR OG KILDEKRITIKK	10
3.0 TEORI OG DRØFTING	11
2.1 BARNET	11
2.1.1 <i>Barnets alder og kognitive modenhet</i>	11
2.1.2 <i>Hukommelse</i>	14
2.1.3 <i>Skam- og skyldfølelse</i>	15
2.2 AVHØRET	17
2.2.1 <i>Avhørsmetode</i>	17
2.2.2 <i>DCMs fasetilnærming</i>	18
2.2.2 <i>Spørsmålsformulering i sonderingsfasen</i>	18
2.2.3 <i>Åpne og lukkede spørsmål</i>	19
2.2.4 <i>Ikke-ledende og ledende spørsmål</i>	20
3.0 AVSLUTNING	21
4.0 LITTERATURLISTE	22
4.1 SELVVALGT PENSUM	24

1.0 Innledning

Mange barn er redde. Mange barn er hjemløse i sitt eget hjem. Noen utsettes for seksuelle overgrep av nære familiemedlemmer. Noen ser far slå mor til blods. En rekke barn opplever flere former for skadelige krenkelser i sin barndom. Barnas store livsoppgave er å holde overgrepene skjult. De aller fleste klarer det (Søftestad 2008, s.17).

Mange fagfolk er redde. Mange er redde for å se og høre for mye. Andre er redde for å se og høre for lite. Mange fagfolks livsoppgave er å holde seg på avstand fra overgrepssaker. Altfor mange klarer det. Noen fagfolk forplikter seg som medmenneske og offentlig ansatt til å arbeide utrettelig for de redde barna (Søftestad, 2008, s.17).

Eivind Borge, leder for taktisk etterforskningsavdeling i Kripos sa i 2018 at Kripos opplever en eksplosjonsartet utvikling i seksuelle overgrep, og at utviklingen fortsetter (Borge, 2018). Å beskytte barn og ungdom mot vold og seksuelle overgrep er en prioritert samfunnsoppgave. Likevel viser undersøkelser at mange unge opplever vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt i løpet av oppveksten (Augusti & Hafstad, 2019, s.3).

I 2016 la Regjeringen frem en opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021). Planen sier blant annet at etterforskning av saker om vold og seksuelle overgrep skal prioriteres, at kapasiteten skal styrkes og kvaliteten økes (Regjeringen, 2019). Dette innebærer økt kompetanse i ulike sektorer for å sikre at volden og overgrepene blir oppdaget og stanset. For politiet vil økt kompetanse om overgrepsutsatte barn, samt økt kompetanse om tilrettelagte avhør, bidra til at vi er bedre rustet for å avdekke seksuelle overgrep mot barn. Samtidig er vi avhengig av et godt tverretattlig samarbeid med blant annet helsestasjonstjenester, barnehage, skoler og barnevernstjenester for å avdekke flere slike krenkelser.

I motsetning til voksne som utsettes for seksuelle overgrep, har barn dårligere forutsetninger for å forstå hva de er utsatt for. Det å avdekke seksuelle overgrep begått mot barn kan derfor være vanskelig. Undersøkelser viser at dersom et barn opplever vold, overgrep eller omsorgssvikt i oppveksten, kan dette medføre en rekke konsekvenser både i barneårene og i voksen alder. Hafstad (2019) peker i sin undersøkelse på konsekvenser som økt risiko for å

utvikle emosjonelle, atferdsmessige og sosiale vansker og psykiske lidelser som depresjon, selvmordstanker, posttraumatisk stressreaksjon og angst (Hafstad, 2019, s. 35).

Kripos vurderer seksuelle overgrep mot barn som en av de alvorligste formene for kriminalitet (Kripos 2016, s.3). En av de største utfordringene med å avdekke seksuelle overgrep og vold mot barn, er at det sjeldent foreligger andre bevis enn de involvertes forklaringer; barnet og den mistenkte (Gamst, 2005, s.620). Det er derfor svært viktig at det utsatte barnet får mulighet til å fortelle om hendelsene til noen som har gjennomført opplæring i å snakke med barn som har vært utsatt for vold og overgrep. Barn har dårligere språkforståelse enn voksne, og har dermed dårligere forutsetning enn voksne for å komme med en fullverdig og detaljert forklaring om hendelsene (Davik & Langballe, 2013). For å belyse saken best mulig, er det viktig at barn får forklare seg til politi med spesialkompetanse, og som kjenner til faktorer ved barn som kan virke inn på avhøret. Denne bacheloroppgaven skal gå inn på ulike faktorer som kan påvirke påliteligheten i tilrettelagte avhør.

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Grunnen til at jeg har valgt temaet «*tilrettelagte avhør av barn som kan ha vært utsatt for seksuelle overgrep*» er at det er et dagsaktuelt tema, og et svært viktig område innen etterforskning. En av grunnene til at område får mer og mer oppmerksomhet, skyldes en økning i siktelsler for seksuell handling og seksuell omgang med barn under 16 år. Data fra SSB viser at det i 2017 ble tatt ut 33 prosent flere siktelsler for seksuell handling og seksuell omgang med barn under 16 år, enn året før (SSB, 2018).

I tillegg er det et fagfelt som jeg ønsker å jobbe med når jeg har fullført min grunnutdanning, og som jeg derfor ønsker å lære mer om. I etterforskningsperioden i praksisåret, brukte jeg mye tid på å studere avhør av både voksne og barn som var utsatt for seksuelle overgrep. Jeg har også observert flere tilrettelagte avhør av barn på barnehuset, og har selv sett hvor mye det betyr for et barn å bli sett og hørt når de er i en vanskelig situasjon. Disse erfaringene har gitt meg et innblikk i viktigheten i å skape trygge rammer og god kommunikasjon for å oppnå tillit mellom avhører og den avhørte.

1.2 Problemstilling

Oppgaven vil ta for seg tilrettelagte avhør av fornærmede barn som kan ha vært utsatt for seksuelle overgrep. Hovedproblemstillingen jeg ønsker å undersøke er:

«Hvilke ulike faktorer kan påvirke påliteligheten i tilrettelagte avhør av barn som kan ha vært utsatt for seksuelle overgrep?»

For å belyse denne problemstillingen, kommer jeg til å se nærmere på følgende temaer:

Underproblemstillinger:

- 1. Hvordan kan ulike individuelle faktorer ved barn påvirke påliteligheten i tilrettelagte avhør?*
- 2. Hvordan kan spørsmålsformuleringer i den sonderende fasen påvirke påliteligheten i tilrettelagte avhør?*

1.3 Begrepsavklaring

1.3.1 Seksuelle overgrep

Straffelovens kapittel 26 beskriver seksuelle overgrep, og seksuelle overgrep mot barn. Straffelovens §302 omhandler *seksuell omgang* med barn mellom 14 og 16 år, §304 omhandler *seksuell handling* med barn under 16 år og §305 omhandler *seksuelt krenkende atferd* mv. overfor barn under 16 år. I denne oppgaven kommer jeg til å bruke begrepet seksuelle overgrep om alle disse kategoriene. Gamst (2017) definerer seksuelle overgrep mot barn på en måte som gir en god forståelse av hva seksuelle overgrep mot barn er: *«noe som finner sted når en voksen person trekker det utviklingsmessig og psykososialt umodne barnet inn i et seksuelt aktivitetsmønster barnet ikke har full forståelse for, og ikke kan gi samtykke til eller avslå på grunn av avhengighetsforholdet til den voksne»* (Gamst 2017, s.103).

1.3.2 Barn

FNs barnekonvensjon artikkel 1 definerer barn som ethvert menneske under 18 år. (FNs barnekonvensjon 1989, s. 9). Da denne oppgaven handler om seksuelle overgrep mot barn, må denne definisjonen ses i sammenheng med straffelovens §304, som sier at det er straffbart å foreta en seksuell handling med barn under 16 år (Straffeloven, 2005, §304). Ungdom fra 16-18 år vil gå under den vanlige straffelov, og de blir dermed ikke regnet som barn i denne sammenheng.

1.3.3 Barns pålitelighet og barns troverdighet

Pålitelighet og troverdighet er to begreper som ofte brukes om hverandre. Da jeg i oppgaven skal drøfte faktorer som påvirker *påliteligheten* i et tilrettelagt avhør, er det viktig å ha klarhet i hva som skiller begrepene fra hverandre. «*Med troverdighet menes det inntrykk av sannhet som barnet gir, begrepet pålitelighet refererer derimot til vurdering av innholdet i barnets fortelling.*» (Gamst 2017, s.88). Gamst viser til at troverdighet er hvordan du som avhører oppfatter at barnet er, og knyttes ofte til barnets alder, barnets modenhet og dets avhengighet til voksne. Pålitelighet på den andre siden handler om hvordan barnets utsagn og innholdet i det barnet sier, gir grunnlag for å bedømme hvorvidt barnet er pålitelig (Gamst 2017, s.88). I et tilrettelagt avhør handler påliteligheten blant annet om å fortelle alt slik man husker det og ikke lyve eller unnlate å fortelle noe (Langballe, 2007).

1.3.4 Tilrettelagte avhør

Politiet foretar tilrettelagte avhør i saker hvor barn og særlig sårbare vitner mistenkes for å ha vært utsatt for, eller vært vitne til blant annet seksuallovbrudd (Gamst, 2017, s.38).

Tilrettelagte avhør er å anse både som et etterforskingsskritt og et strafferettslig avhør.

Formålet er å sikre at etterforskningen og straffeforfølgningen i saker der vitnet er barn eller en særlig sårbar voksen, gjennomføres på en måte som tar hensyn til vitnets sårbarhet.

Avhøret tas opp på videoopptak og skjer urettslig, men avspilles i retten når en straffesak behandles (Gamst, 2017, s.39).

1.4 Avgrensning

Oppgaven begrenses til avhør av barn mellom 6-16 år. Begrunnelsen for dette er flere. Hovedårsaken til at den nedre aldersgrensen settes til 6 år, er fordi det benyttes andre avhørsstrategier på barn opp til førskolealder, såkalte sekvensielle avhør. Samtidig er det mer sannsynlig at barnet har begynt å utvikle relativt gode språkferdigheter, noe som kan gjøre at barnet evner å utrykke seg på en måte som er mer forståelig, sammenlignet med barn som er yngre enn 6 år.

Grunnen til at den øvre aldersgrensen er på 16 år, er blant annet at det i straffeprosesslovens §239, første ledd stilles krav til at det skal benyttes tilrettelagte avhør ved avhør av vitner i saker som omhandler blant annet seksuallovbrudd. Den øvre aldersgrensen skyldes også det at den seksuelle lavalderen i Norge er på 16 år. Det kan også benyttes tilrettelagte avhør i saker hvor fornærmede er mellom 16-18 år, men grunnet oppgavens begrensning har jeg utelatt denne aldersgruppen i drøftingen.

Da jeg ikke har mulighet til å gå i dybden på alle avhørsfasene, har jeg avgrenset oppgaven til å omhandle den sonderende fasen i avhøret. Med utgangspunkt i «traktprinsippet» vil jeg drøfte hvordan spørsmålsstilen til avhører kan ha innvirkning på påliteligheten i avhøret. Siden jeg ikke går i dybden på alle avhørsfasene, forutsetter jeg at initialfasen av avhøret er i tråd med formelle krav og at avhører har skapt et tillitsforhold til barnet, slik at forutsetningene for å få til et godt avhør er på plass. Jeg kommer heller ikke til å gå i dybden på den avsluttende fasen.

1.5 Juridiske rammer

Seksuelle overgrep mot barn er et alvorlig brudd på menneskerettighetene. Spesielt for barn gjelder barnevernloven, som har som formål «å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, - å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår» (Barnevernloven §1-1, 1992). Videre er artikkel 3, 12 og 19 i FNs barnekonvensjon relevant i denne oppgaven. De handler om barnets beste, barnets rett til å uttrykke sin egen mening og barnets rett til beskyttelse mot blant annet seksuelle overgrep (UNICEF 2014). Gjennom eksempelvis tilrettelagte avhør, får barnet mulighet til å bli hørt i sin sak, slik at fagpersonell kan iverksette tiltak på vegne av barnets beste.

Iverksetting av etterforskning er hjemlet i straffeprosesslovens §224 «*Etterforskning foretas når det som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold*» (Straffeprosessloven §224, 1986). Videre er det straffeprosesslovens §239 som legger føringer for tilrettelagte avhør. I en etterforskning av seksualovergrep mot barn, stilles det krav til sted for avhøret, kompetanse, samt i hvilke saker det skal tas tilrettelagte avhør. I saker som omhandler seksuallovbrudd, skal det tas tilrettelagte avhør av vitner under 16 år (Straffeprosessloven, 1981, §239). I forskriften om tilrettelagte avhør (2015) §4 står det blant annet at et tilrettelagt avhør skal gjennomføres av en politietterforsker som har bestått Politihøgskolens spesialutdanning i avhør av barn og ungdom. Videre fastslår straffelovens §239 bokstav f at avhørene helst skal tas på et barnehus. Formålet med barnehusene, er at de skal bidra til en mer helhetlig og samordnet ivaretagelse av barnet fra de berørte instansene og etatene i ett og samme hus (Gamst, 2017, s.48).

2.0 Metode

2.1 Valg av metode

Dalland beskriver metode som «*en fremgangsmåte for å komme frem til ny kunnskap*» (Dalland, 2017, s.51). Grunnen til at vi trenger ulike metoder er både for å få frem ny kunnskap, men også for å etterprøve i hvilken grad påstander er gyldige, holdbare eller sanne (Dalland, 2017, s.51).

Jeg har valgt å skrive en teoretisk oppgave, hvor jeg i hovedsak skal bruke samfunnsvitenskapelig litteratur og forskningsresultater. Metoden tar utgangspunkt i litteratur som allerede eksisterer, og baserer seg på systematisk forskning om mennesker i ulike samfunn. Grunnen til at jeg har valgt å skrive en teoretisk oppgave, er at det allerede er gjort en god del forskning som omhandler avhør av seksuelle overgrep mot barn, og det er dermed produsert mye litteratur om emnet. Ulempen med å benytte allerede eksisterende litteratur, er at jeg utelukker muligheten til å selv forske på temaet. Hadde jeg valgt empirisk metode med kvalitative og/eller kvantitative undersøkelser, kunne jeg selv ha stilt spørsmål og belyst temaer som det ikke er svar på i foreliggende teori. En slik metode ville krevd mer tid, og større undersøkelser, som jeg ikke hadde mulighet til å gjennomføre i forkant av denne oppgaven. Jeg har likevel forsøkt å finne vitenskapelige artikler og bøker som belyser temaet fra flere sider, for å kunne belyse problemstillingen ut fra ulike perspektiver.

Hovedvekten av litteraturen jeg har valgt i oppgaven min er basert på en kvalitativ metode. De kvalitative metodene brukes for å undersøke, forstå og beskrive menneskers meninger og opplevelser som ikke kan tallfestes eller måles (Dalland, 2017, s.52). Kvalitative metoder baserer seg blant annet på forskning og observasjoner av tilrettelagte avhør og gir innsikt i hvordan barnet tenker, handler og reagerer på avhørsmetodikken i et avhør. Da Langballe og Gamst begynte forskningsprosjektet «seksuelle overgrep av barn, fokus på dommeravhør» i 1993, forelå det ikke mye informasjon om temaet. Kvalitative forskningsmetoder var derfor en velegnet metode for å bringe frem i lyset fenomener som var lite studert.

Jeg har også valgt å bruke kvantitative studier fra Folkehelseinstituttet, Kripos og Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress (NKVTS). Fordelen med kvantitativ metode

er at den gir data i form av målbare enheter, samtidig som den kan gi informasjon om bredden i et fenomen (Dalland, 2017, s.52). Ved å trekke inn statistikk og forskning, vil oppgaven også få frem en mest mulig eksakt avspeiling av den kvantitative variasjonen innen seksuelle overgrep mot barn.

2.2 Fremgangsmåte

For å finne relevant litteratur, benyttet jeg søkemotorene Oria, som er Politihøgskolens bibliotek, Google og NKVTS.no, som utvikler kunnskap på et internasjonalt og akademisk nivå. Jeg har brukt søkeord som «Tilrettelagte avhør», «Avhør av Barn», «Suggestibilitet», «Påliteligheten til barn i avhør» og «Seksuelle Overgrep mot Barn». Jeg har også snakket med lærere ved Politihøgskolen, og diskutert hvilken litteratur som kan belyse oppgaven og dens problemstilling på best mulig måte. I tillegg har jeg lest gjennom masteroppgaver og bacheloroppgaver, og benyttet litteraturlisten i de ulike oppgavene for å lete meg frem til relevante kilder.

2.3 Valg av litteratur og kildekritikk

«Kildekritikk betyr både å vurdere og å karakterisere den litteraturen du har funnet.»

(Dalland, 2017, s.96). Dette innebærer at man må forholde seg kritisk til det kildematerialet man benytter seg av. Da jeg søkte etter litteratur som kunne ha relevans for oppgaven, var jeg nødt til å være kritisk i både utvelgelse av kilder og innholdet i kildematerialet. Jeg valgte å benytte meg av litteratur hvor forfatterne er anerkjente og har mye erfaring innenfor fagfeltet seksuelle overgrep mot barn. Nedenfor forklarer jeg hvorfor jeg anser forfatterne som er benyttet i oppgaven som pålitelige kilder.

I denne oppgaven er det tre bøker jeg mener er svært relevant for å belyse problemstillingen min på best mulig måte og som jeg har brukt mye:

Boken «*Seksuelle overgrep mot barn – traumebevisst tilnærming*» (2014) er skrevet av Siri Søftestad og Inger Lise Andersen. Begge forfatterne har bakgrunn fra RVTS Sør, hvor de

lenge har arbeidet systematisk med å utvikle gode modeller for tverretattlig samarbeid (Myhre, 2015). Sjøftestad er utdannet sosionom, ph.d og har jobbet innen barnevern og spesialisthelsetjenesten for barn og unge. Hun har skrevet flere fagbøker, og i «*Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*» (2018), gir hun grunnleggende kunnskap i arbeid med barn som er utsatt for seksuelle overgrep.

Forfatteren av «*Profesjonelle barnesamtaler*» (2017) er Kari Marie Trøften Gamst. Hun er dr.polit. og spesialpedagog, og har blant annet deltatt i oppbyggingen av etterutdanningen i kommunikasjon med barn i tilrettelagte avhør ved Politihøgskolen. Boken er forskningsbasert, og beskriver hvordan voksne bør kommunisere med barn i profesjonelle samtaler. Videre handler den om hvordan voksne, gjennom økt kommunikasjonskompetanse, kan få barn til å åpne opp og fortelle om seg selv og sin virkelighet.

For å få frem bredde på fenomenet «*seksuelle overgrep mot barn*» ønsket jeg å benytte statistiske undersøkelser i min oppgave. I 2019 publiserte NKVTS en rapport om «*Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*» (NKVTS, 2019). Jeg har også brukt Kripos sine rapporter om «*Voldtektssituasjonen i Norge i 2018*», og «*Seksuelle overgrep mot barn under 14 år*», samt Folkehelseinstituttets rapport om «*Korrekthet i svar på åpne spørsmål i strukturerte samtaler med barn*». Jeg mener at det å kunne referere til nye og aktuelle statistikker er fordelaktig for å kunne belyse problemstillingen min på en mest mulig objektiv måte, samtidig som jeg får frem bredde på fenomenet.

3.0 Teori og drøfting

2.1 Barnet

2.1.1 Barnets alder og kognitive modenhet

Begrepet kognisjon betyr å tenke eller erkjenne, og viser til hvordan tankeprosesser jobber for å tilegne seg kunnskap (Gamst, 2017, s.66). Eksempler på spesifikke kognitive prosesser er

begrepsforståelse, språk, hukommelse og evne til å resonnere og vurdere. Michael E. Lamb omtaler barnets alder og kognitive modenhet som den mest avgjørende faktoren for hukommelseskapasiteten hos et barn (Lamb, 2015, s.467-468). I hvilken grad barnet evner å gjenkalle minner og formidle disse minnene, er nært knyttet opp mot barnets språkutvikling og kognitiv modenhet (Gamst, 2017, s.67). Eksempelvis kan det være enklere for de eldre barna å kommunisere og formidle sine erfaringer fordi deres språkutvikling og kognitive modenhet er bedre utviklet sammenlignet med små barn. Spesielt for barn er at de beveger seg i utviklingsløp som kan påvirke kommunikasjonen. Ved at avhører kjenner til kognitive fellestrekk for de ulike alderstrinnene, vet man i større grad hva som er realistisk å forvente seg av barna i de ulike aldersgruppene. Samtidig er det viktig å ha kjennskap til hvordan individuelle variasjoner som personlighet og erfaringsbakgrunn, kan ha en innvirkning på barns kognitive modenhet i hvert alderstrinn (Gamst, 2017, s.67). På den måten kan avhører tilpasse kommunikasjonen til de forutsetninger som gjelder det enkelte barnets utviklingsnivå, og vil i større grad lykkes i å fremskaffe informasjon fra barnet som er så upåvirket, fullstendig og autentisk som mulig (Gamst, 2017, s.66).

Barn i seksårsalderen snakker nesten som en voksen, men med mindre avansert uttrykksmåte og ordforråd (Gamst, 2017, s.73). Barn i denne aldersgruppen har utfordringer i oppfattelse av tid, og fordi den praktiske nytten ved tallforståelsen er uklar, har de problemer med å svare på spørsmål som *hvor lenge siden er det? Hvor mange ganger skjedde det? Hvor gammel er han?* Dersom avhører ikke får frem denne type informasjon, kan påliteligheten i avhøret svekkes. Det blir dermed svært viktig at avhører følger metodetilnærmingen i DCM, hvor spørsmålene eksempelvis omskrives til konteksten: *hvem var der? Var det før eller etter at pappa dro på jobb?* (Gamst, 2017, s.72). Ved at avhører omformulerer spørsmålene og får belyst denne informasjonen, vil påliteligheten i avhøret kunne styrkes. Likevel kan individuelle faktorer ved små barn, som at de har dårligere forutsetninger for å sette ord på tidligere erfaringer og gjengi selvopplevde hendelser fullstendig, gjøre at de fremstår som mindre pålitelige vitner i et tilrettelagt avhør (Leander, 2007).

Barna i syv-tolvårsalderen behersker i større grad gode strategier for å ta del i en dialog med en voksen (Gamst, 2017, s.73). Grunnet tilegnelse av skriftspråket får de større innsikt i egne tankeprosesser, samtidig som de utvikler resonneringsevne og refleksjon over egen kompetanse. Rundt elleve-tolvårsalderen kan de resonnere dialektisk (Gamst, 2017, s.73). Dette betyr at de kan ta del i sosiale samspill og dialogisk samarbeid ved diskusjoner og

refleksjoner med andre. Ordforrådet videreutvikles ytterligere, noe som gjør at barn i denne aldersgruppen er flinkere til å sette ord på sine opplevelser. Dette kan styrke påliteligheten i et tilrettelagt avhør da økt ordforråd bidrar til å både styrke hukommelsen til barnet, samt gjøre barna i stand til å snakke med andre om hendelser og erfaringer (Magnussen, 2017, s.258). En annen faktor som kan styrke påliteligheten i tilrettelagte avhør av barn i denne aldersgruppen, er at de i større grad evner å drøfte fortiden, nåtiden og fremtiden og får dermed en tydelig oppfatning og bedømming av tid (Gamst, 2017, s.73). Dersom barnet klarer å fastsette tidspunktet for når overgrepet skal ha skjedd i sin forklaring, kan dette styrke påliteligheten i avhøret.

Til tross for at ordforrådet til barna i denne aldersgruppen øker, kan det være vanskelig for barn å sette ord på hva de har vært utsatt for, dersom de ikke har kjennskap til hva seksuell aktivitet er. For barn, særlig de yngste, vil et seksuelt overgrep være deres første møte med handlinger av seksuell karakter (Søftestad, 2018, s.42). Dersom de ikke vet hva ting heter, samtidig som de mangler ordforråd til å beskrive de seksuelle handlingene, kan dette by på utfordringer når de i tilrettelagte avhør skal forsøke å beskrive handlingene de har vært utsatt for. Samtidig mangler de yngste barna kunnskap om og forståelse av hva som faktisk foregår mellom dem og overgriperen, og vet dermed ikke at det de har blitt utsatt for er straffbart (Søftestad, 2018, s.42). I tilfeller hvor overgrepene starter tidlig og overgriperen er i nær relasjon til barnet, blir overgrepene en del av barnets hverdag, hvor barnet ikke er i stand til å skille det fra vanlig eller unormalt (Søftestad, 2018, s.42). Likevel har barn i skolealderen gjerne tilegnet seg en forståelse av at dersom overgrepene blir kjent, så kan det få alvorlige konsekvenser for både dem selv og overgriperen. Frykten for disse konsekvensene kan føre til at barnet har et bevisst forhold til at overgrepene skal forties, og på den måten tar aktive forhåndsregler for å holde dem skjult. Samtidig kan barns mangel på kognitiv forståelse bidra til at de avslører de seksuelle overgrepene uten at de er klar over det selv (Søftestad, 2018, s.43). Eksempelvis kan de i tilrettelagte avhør avsløre overgrepserfaringer gjennom oppførselen sin, spontane utsagn eller gjennom ulike former for lek.

2.1.2 Hukommelse

Begrepet hukommelse kan beskrives som «*kognitive operasjoner i prosesser mellom situasjonen vi erfarer og reproduksjon av den*» (Gamst, 2017, s.73). Minnet utvikles med alderen og språket til barnet, og når barna har utviklet språklige ferdigheter, er deres hukommelse god i betydningen at den er overveiende korrekt (Magnussen, 2017, s.230).

Det synes å være ulike meninger om hvorvidt man kan stole på barns hukommelse, og spesielt har de små barnas prestasjoner vært undervurdert (Magnussen, 2017, s.231). På lik linje med at dramatiske/traumatiske erfaringer hos voksne sitter godt over lang tid, er det et gjennomgående funn i naturalistiske studier av barn som har vært utsatt for stressende hendelser, at dersom de husker, er minnene nøyaktige og sitter over lang tid (Magnussen, 2017, s.231). I de fleste av studiene som Magnussen refererer til i boken Vitnepsykologi, viser resultatene at barn husker overveiende korrekt. En mulig forklaring på dette kan være at barn i liten grad produserer feilminner, og at de sjelden finner opp detaljer om noe som ikke har skjedd (Magnussen, 2017, s.235).

Gamst skiller mellom to typer hukommelse: hukommelse som er fremkalt ved gjenkjenning, og hukommelse som er fremkalt ved gjenkalling. Hovedforskjellen på disse er at man ved gjenkalling henter fritt frem informasjon rundt et minne (å huske noe), mens vi i gjenkjenning kjenner igjen noe (Gamst, 2017, s.73). Det barn og voksne opplever og rapporterer som minne, er preget av hvordan hendelsen ble fortolket ved innkoding, hvordan informasjonen ble bearbeidet, hva slags informasjon som har kommet til senere under lagringsstadiet, og selve situasjonen ved gjenkalling (Langballe, 2007). Det at det ved alle disse stadiene skjer et tap av informasjon, er en faktor som kan påvirke påliteligheten i informasjonen som barnet kommer med.

Gamst beskriver tre stadier som barns opplevelser gjennomgår før de blir til minner: innkoding, lagring og gjenkalling (Gamst, 2017, s.76). På det første stadiet, innkoding, oppfattes inntrykkene fra en hendelse og fester seg i hukommelsen. Minnene som «overlever» korttidsminnet, lagres i langtidsminnet (Gamst, 2017, s.77). En likhet mellom hukommelsen til barn og voksne, er at minner forringes jo lengre lagringstiden er. Dette er en av årsakene til at avhør av barn bør tas så raskt som mulig etter en politianmeldelse. Dersom det tar lang tid

før politiet gjennomfører avhøret, risikerer man at minner blandes sammen eller erstattes med informasjon fra andre hendelser (Gamst, 2017, s.77). Senere i oppgaven skal jeg komme tilbake til hvordan direkte suggesjon og påvirkelighet kan forstyrre minnet.

I det siste stadiet, når barn skal gjenkalling selvopplevde hendelser, skiller Gamst mellom implisitt- og eksplisitt minne. Implisitte minner er en form for ubevisste minner, som innebærer å huske uten å vite det (Gamst, 2017, s.78). Slike minner viser seg ofte i atferd, og kan på den måten betraktes som handlingsminner (Gamst, 2017, s.78). I eksplisitt minne er tidligere erfaring tilgjengelig for bevisst gjenkalling og gjenfortelling (Magnussen, 2017, s.44). I tilrettelagte avhør av barn er det viktig at avhører er bevisst på bruken av ulike strategier for å få barnet til å huske og organisere og utdype de eksplisitte selvopplevde minnene (Gamst, 2017, s.79). Eksempler på slike strategier kan være hvordan avhører formulerer spørsmålene i den sonderende fasen, noe jeg kommer tilbake til senere i oppgaven.

En faktor som kan påvirke hvordan hendelser fester seg i hukommelsen, er emosjonelle faktorer som stress og redsel i traumatiske og dramatiske hendelser (Gamst, 2017, s.76). Dersom et barn opplever en stressfylt hendelse, kan minnet på den ene siden forsterkes grunnet det emosjonelle innholdet i de stressfylte erfaringene (Leander, 2007). På den andre siden kan høyt stressnivå forhindre hukommelse grunnet en overbelastning av det kognitive systemet (Gamst, 2017, s.76). Et resultat av at det kognitive systemet blir overbelastet kan være at oppmerksomhet mot detaljer i selve hendelsen går på bekostning av at de kognitive ressursene rettes mot å mestre opplevelsen (Langballe, 2007). Dersom barnet har vanskelig for å huske omkringliggende detaljer rundt en stressfylt hendelse, kan barnet fremstå som mindre pålitelig i et tilrettelagt avhør.

2.1.3 Skam- og skyldfølelse

Kripos sin rapport «*Voldtektssituasjonen i Norge 2017*» viser at antallet anmeldelser av seksuell omgang med og voldtekt av barn under 14 år økte med 13 prosent fra 2017 til 2018. Videre viser rapporten at det ved 34 prosent av voldtektene av barn under 14 år, var en familierelasjon mellom den anmeldte og barnet (Kripos, 2018, s.5). I høsten 2018 gjennomførte NKVTS en skolebasert undersøkelse blant ungdom mellom 12 og 16 år for å kartlegge forekomst av overgrep, vold, psykisk vold og omsorgssvikt. Litt i overkant av 1 av

20 som deltok i undersøkelsen, oppga at de har vært utsatt for seksuelle overgrep av en voksen. Til tross for at utøver i all hovedsak var en voksen utenfor hjemmet, uttalte 1 av 4 som har opplevd overgrep at det var en forelder som var utøver av overgrepet (Augusti E & Hafstad, 2019, s.15).

I dokumentarfilmen «*Tell Me Who I Am*» (2019) forteller Marcus Lewis om hvordan han fortrenget overgrepene moren hadde utsatt han for i barndommen som en form for mestringsstrategi. «*The power of just wanting it to go away is so intense and so strong that I began to believe the reality that I was creating. I needed to feel that actually it had never happened to me. Alex lost his memory by accident. And I lost my memory voluntarily. And it was great. And I was free. And I could be rid of all the things that she had done to me. And all the hurt that she had caused me. And all the shame. You feel ashamed. You feel dirty. You feel used.*» (Chinn & Perkins, 2019, 43:30). En faktor ved barn som er utsatt for seksuelle overgrep, som kan påvirke påliteligheten i tilrettelagte avhør, er barnets følelse av skyld og skam. Søftestad skriver i sin bok at «*Dersom overgriper er barnets forelder eller annet nært familiemedlem, vil fortielse og fortrenkning kunne hindre at det som er skammelig og foraktelig ved familien, blir synlig og kjent for andre*» (Søftestad, 2017, s.43). I boken «*seksuelle overgrep mot barn – traumebevisst tilnærming*» (2014), peker Søftestad på at seksuelle overgrep er preget av *et spesielt kulturelt stigma*, noe som kan ha en innvirkning på påliteligheten i tilrettelagte avhør av barn som er utsatt for seksuelle overgrep (Søftestad, 2014, s.15). En mulig forklaring på dette kan være at skamfølelse samvirker med selvforakt, og barnet kan føle seg skittent og ødelagt. Slike negative og ubehagelige følelser kan resultere i at barnet tyr til fortrenkning som mestringsstrategi. Dersom vi som politi avdekker en overgrepsrelasjon mellom offeret og gjerningspersonen, vil dette gjøre at barnet eksponeres for noe barnet oppfatter som mindreverdig, negativt og foraktelig ved barnets egen person (Søftestad, 2018, s.43). Slike følelser kan gjøre det vanskelig for de overgrepsutsatte barna å fortelle hva de har vært utsatt for. I ytterste konsekvens kan skam- og skyldfølelse gjøre at barnet velger å holde overgrepene skjult.

Noen av barna som er utsatt for seksuelle overgrep, opplever skyld og deltakelse i overgrepene. Søftestad peker på flere grunner til hvorfor barn som er offer for seksuelle overgrep føler skyld for det som har foregått. En av årsakene er at barna mener de selv har vært en aktiv deltaker i de seksuelle aktivitetene (Søftestad, 2018, s.44). En annen grunn til at barn kan oppleve skyld er at de har opplevd spenning, nytelse og velbehag ved den seksuelle

stimuleringen (Søftestad, 2018, s.44). Følelser som at overgrepet på den ene siden er «ekkel» og «vondt», kan på den andre siden kombineres med følelser av velbehag og/eller andre positive bivirkninger av å være overgriperens utvalgte (Søftestad & Andersen, 2014, s.15). Det er ikke uvanlig at overgrepene fører til at barnet får goder som penger, gaver og anerkjennelse. Dersom overgrepene ikke oppleves entydig smertefullt og negativt, samt at overgrepene fører til at barnet får goder som penger, gaver og anerkjennelse, kan dette føre til at barnet ikke forteller om overgrepet i tilrettelagte avhør. Påliteligheten i avhøret kan dermed bli lav.

Som avhører er det viktig at man ikke mistolker skam- og skyldfølelse med at barnet ikke har vært utsatt for seksuelle overgrep eller ikke husker. Magnussen (2018) peker på flere studier av barn som er utsatt for seksuelle overgrep, deriblant Leander (2010), som finner at mange av barna er tilbakeholdne når de skal forklare seg om overgrepet, selv om de kan fortelle andre detaljer fra hendelsen. Studiene viser at det ikke er hukommelsen som setter grenser for hva barn i avhør forteller om hva de opplevde, men at mange av barna synes det er vanskelig å fortelle om så smertefulle, pinlige og personlige opplevelser (Magnussen, 2018, s.237).

2.2 Avhøret

2.2.1 Avhørsmetode

Metoden som anvendes av politiet i Norge ved tilrettelagte avhør av barn er Den Dialogiske Samtalemotoden (DCM). Hovedmålet til DCM er å gi barnet optimale muligheter til å formidle seg fritt ut fra sitt eget subjektive perspektiv. Dette gjennom å redusere bruken av spesifikk spørsmål, og ved at avhører heller oppmuntrer barnet til å spontant utvikle frie fortellinger. Grunnet oppgavens begrensning, vil jeg kun redegjøre for fasetilnærmingen i DCM før jeg går dypere inn på den sonderende fasen.

2.2.2 DCMs fasetilnærming

DCM har en bestemt fasetilnærming, som handler om at avhører strukturerer og kommuniserer med barnet i en systematisk og dialogisk prosess mot bestemte mål (Gamst, 2017, s.184). Metoden innebærer 8 faser: forberedende fase, kontaktetablering, innledende prosedyrer, introduksjon til tema, fri fortelling, sondering, avslutning og oppfølgende fase. Hver fase har bestemte mål og kriterier som skal innfris før overgang til neste fase. Fasetilnærmingen er ment som en sjekklister, som sier noe om hvorvidt fasens intensjon er oppfylt (Gamst, 2017, s.184). Fordelen med en slik fasetilnærming er at samtalens forløp blir forutsigbar både for barnet og avhører. Videre skal jeg drøfte hvordan spørsmålsformulering i den sonderende fasen kan påvirke påliteligheten i et tilrettelagt avhør.

2.2.2 Spørsmålsformulering i sonderingsfasen

Etter at barnet har gitt sin frie forklaring til avhører, vil det i de aller fleste tilfeller være behov for å belyse temaer som barnet innførte ytterligere. I den sonderende fasen skifter avhørers rolle fra å være mottager for barnets frie forklaring, til å aktivt utforske disse temaene (Gamst, 2017, s.269). Hovedmålet i sonderingsfasen er å klargjøre og utdype temaer som barnet har fortalt om (Gamst, 2017, s.269). Gamst understreker viktigheten i at avhører er bevisst på den sterke innflytelsen den voksne har på barnets innhold i en barnesamtale. «*Barn i alle aldre kan huske feil om personlige hendelser hvis de blir utsatt for emosjonelt press og forventninger, ledende spørsmål og misvisende og feil informasjon*» (Gamst, 2017, s.74). En faktor i den voksnes kommunikasjon som kan påvirke barnet negativt er forutinntatthet, som kan påvirke barns minnegjenkalling. Dersom avhører har gjort seg opp en mening om hva som har skjedd på forhånd, kan dette påvirke påliteligheten i avhøret ved at barnet svarer ut fra den voksnes foreslåtte valg mer enn ut fra egen erfaring av hendelsen (Gamst, 2017, s.84).

«Trakten» er en metode som benyttes både i avhør av voksne og i tilrettelagte avhør av barn. «Traktprinsippet» innebærer at avhører går fra åpne spørsmål til gradvis å bli mer spesifikk og oppklarende (Søftestad, 2018, s.172). Strukturen i trakten legger opp til at avhører starter med å stille de åpne spørsmålene dersom det er behov for mer informasjon rundt det barnet har forklart seg om. Formålet er at barnet først skal fortelle fritt, detaljert og upåvirket av avhører for å få frem den mest pålitelige informasjonen. Dersom avhører ønsker ytterligere

informasjon om noe barnet ikke selv har kommet inn på, kan avhører stille mer spesifikke spørsmål. Avslutningsvis kan det være behov for at avhører stiller lukkede spørsmål for å få bekreftet at han har forstått barnet riktig. Lukkede og oppsummerende spørsmål kan forebygge misforståelser mellom avhører og barnet (Bjerknes & Fhasing, 2018, s.228).

2.2.3 Åpne og lukkede spørsmål

Folkehelseinstituttet publiserte i 2019 rapporten «*Korrekthet i svar på åpne spørsmål i strukturerte samtaler med barn*», hvor de gjennomførte en systematisk gjennomgang av forskningslitteratur som sammenlignet sannferdigheten av barns svar når det benyttes åpne spørsmål versus andre typer spørsmål. I rapporten inkluderte de syv feltstudier som omhandlet avhør av barn som var mistenkt for å være utsatt for seksuelle misbruk. Resultatene fra disse studiene tyder på at åpne spørsmål resulterer i mer sannferdig informasjon enn fokuserte spørsmål (Folkehelseinstituttet, 2019, s.12).

Gjennom ord som *fortell*, *forklar* eller *beskriv* oppfordres barnet til å fortelle så fritt og spontant som mulig (Gamst, 2017, s.158). De åpne spørsmålene hjelper barnet til å optimalisere mulighetene til å gi sin versjon av et hendelsesforløp, og følelser og opplevelser knyttet til det (Gamst, 2017, s.158). Det kan være fordelaktig at avhører peker tilbake på noe barnet har sagt i sin frie forklaring før man stiller spørsmålet. Eksempel kan være «*Du sa at du fikk vondt; fortell mer om det*». Dette kan bidra til at avhører får en oppklaring rundt det barnet forklarte seg om, samtidig som man får temaet belyst på en måte som fremmer kommunikasjon mellom avhører og barnet (Bjerknes & Fhasing, 2018, s.228).

De åpne spørsmålene har på den ene siden den klare fordelen at svaret til barnet blir minst mulig påvirket av avhører. På den andre siden mener Åse Langballe at åpne spørsmål kan medføre en bevisst underrapportering hos barn, og at de yngste barna ofte kommer med begrenset informasjon når åpne spørsmål benyttes (Langballe, 2007, s.869-873). En mulig forklaring på dette kan være barns språkforståelse. At de ikke forstår hva avhører ønsker informasjon om, eller at de ikke er i stand til å uttrykke det de har vært utsatt for. Dette kan bidra til at man som avhører får begrensede forklaringer og korte svar fra barnet.

I motsetning til åpne spørsmål, gir lukkede spørsmål begrensede svarmuligheter, og sjelden utdypende svar (Gamst, 2017, s.160). Eksempel på dette kan være at barnet svarer «ja» eller «nei» eller «vet ikke». De lukkede spørsmålene oppfordrer ikke barnet til å fortelle fritt på lik linje med de åpne spørsmålene (Gamst, 2017, s.160). Langballe problematiserer bruken av lukkede spørsmål, da de kan gi mer feilaktig og påvirket informasjon enn de åpne spørsmålene (Langballe, 2007, s.869). Likevel vil det i noen tilfeller være nødvendig å benytte seg av mer tydelige og konkrete spørsmål for at barna skal forstå hva det egentlig spørres om (Langballe, 2007, s.869).

2.2.4 Ikke-ledende og ledende spørsmål

Ikke-ledende spørsmål innebærer at avhører åpent anvender nøytrale ledetråder som refererer til utsagn barnet selv har introdusert (Gamst, 2017, s.161). Ledende spørsmål på den andre siden, er en spørreteknikk som legger visse føringer for svaret. Eksempel på dette er at avhører stiller et spørsmål som er innlagt en vurdering, en forutsetning eller et standpunkt (Bjerknes & Fhasing, 2018, s.223). Faren med de ledende spørsmålene er at de kan være manipulative og suggestive ved at barnets svar blir styrt av spørsmålene som stilles. Suggestibilitet er nært knyttet til påliteligheten i avhøret, og handler om et vitnes tendens til å inkorporere villedende informasjon fra eksterne kilder i egen hukommelse (Magnussen, 2019, s.108). Dersom avhører stiller ledende spørsmål, risikerer man at barnet ubevisst blander den tilførte informasjonen med det opprinnelige minnebildet, noe som kan føre til at barnet produserer falske minner. Resultatet kan dermed bli at barnet kommer med upresis og ukorrekt informasjon, noe som kan medføre at avhøret blir mindre pålitelig (Bjerknes & Fhasing, 2018, s.192).

Bjerknes & Fhasing viser til hvordan påliteligheten vurderes som lavere, desto lenger ned i «trakten» avhører beveger seg (Bjerknes & Fhasing, 2017, s.227). Videre understreker de viktigheten i at avhører aldri skal stille ledende spørsmål, som innbyr til svar i en bestemt retning (Bjerknes & Fhasing, 2018, s.228). Ledende spørsmål kan i verste fall føre til at barnet svarer på noe som ikke har skjedd.

3.0 Avslutning

Gjennom denne oppgaven har jeg vist til faktorer ved barnet som kan påvirke påliteligheten i tilrettelagte avhør. Jeg har også drøftet hvordan spørsmålsstillingen til avhører i sonderingsfasen kan være med på å påvirke påliteligheten i tilrettelagte avhør av barn.

Når man ser på omfanget av hvor mange barn og ungdom som blir utsatt for seksuelle overgrep, ser man nødvendigheten av å ta dette på alvor. Det er avgjørende at avhører innehar riktig kompetanse og bruker denne for å fremskaffe pålitelig informasjon fra barnet i avhøret. Dette innebærer blant annet kjennskap om barnets kognitive utvikling, barnets hukommelse og hvordan skam- og skyldfølelse kan gjøre at barnet har vansker for å forklare seg.

Det synes å være bred enighet i litteraturen om at spørsmålsformuleringen til avhører kan være med på å påvirke påliteligheten i et tilrettelagt avhør. Blant annet ser man i flere studier at åpne, ikke-ledende spørsmål er best for å få mest mulig pålitelige forklaringer. Samtidig er det en utfordring at barn og ungdom kan komme med begrenset informasjon ved bruken av disse spørsmålsformuleringene. Dette kan blant annet skyldes barnets begrensede ordforråd og manglende språkkunnskaper, men også fravær av kunnskap om seksuell atferd. Dersom barnet kommer med begrenset informasjon på de åpne spørsmålene, kan det være at avhører blir nødt til å stille lukkede spørsmål for å belyse saken ytterligere. Samtidig er det viktig å være bevisst på de lukkede spørsmål i ytterste konsekvens kan føre til at barnet kommer med feilaktig informasjon. Ledende spørsmål, kan på den ene siden gi detaljert informasjon, men på den andre siden kan de legge føringer for barnets svar. Faren med de ledende spørsmålene er at de inneholder informasjon som barnet ikke er kjent med fra tidligere. Det er dermed en fare for at disse spørsmålene kan påvirke barnets hukommelse og føre til falske minner.

Gjennom arbeidet med bacheloroppgaven, har jeg fått et innblikk i hvordan faktorer ved barn som er utsatt for seksuelle overgrep kan ha en innvirkning på påliteligheten i et tilrettelagt avhør. Jeg har også fått en bredere forståelse for hvor viktig spørsmålsformuleringen til avhører er for å få barnet til å forklare seg om saken. Det er dermed ingen tvil om at det er et fagfelt som trenger flere utdannede fagpersoner, samt mer ressurser. Til tross for at fagfeltet har fått et enormt løft og man har mer kunnskap om hvordan man kan fremskaffe de mest pålitelige forklaringene, er det likevel nødvendig at politiet og andre hjelpeinstanser

kontinuerlig forsker videre på temaet og benytter ny kompetanse for å øke kvaliteten på tilrettelagte avhør.

4.0 Litteraturliste

Barne- og familiedepartementet. (1991). *FNs Konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf [Hentet 02.01.2020]

Bjerknes, O & Fhasing, I (2018) *Etterforskning. Prinsipper, metoder og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget

Chinn, S (Produsent), Perkins, E. (direktør) (2019). *Tell Me Who I Am: Lewis-brødrenes historie*. [dokumentarfilm] Hentet fra https://www.netflix.com/watch/80214706?trackId=251078795&tctx=0%2C0%2C18e6ce5f-1bb4-4503-9636-25cf8ee9fe01-66970654%2C454ac94c-a59c-4b85-8778-21ca5e54f667_3174751X3XX1584712705412%2C454ac94c-a59c-4b85-8778-21ca5e54f667_ROOT [hentet 20.03.2020]

Dalland, O (2017) *Metode og oppgaveskriving* (6.utgave). Gyldendal akademisk

Davik, T & Langballe, Å. (2013). «Du får bare gjøre så godt du kan» - *Utfordringer og dilemmaer ved avhør av barn i førskolealder*. Lov og Rett, 01/2013 (52), 3-20. Hentet fra: http://www.psy.ku.dk/Forskning/konferencer/konference-seksuelle-overgrebmod-boern-sep-2015/Davik_Langballe__LoR__01_2013.pdf [hentet 02.01.2020]

Folkehelseinstituttet (2019) *Korrekthet i svar på åpne spørsmål i strukturerte samtaler med barn* <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2019/the-accuracy-of-using-open-ended-questions-in-structured-conversations-with-children-rapport-2019.pdf> [hentet 06.02.2020]

Gamst, K., T. (2005). *Dommeravhør av barn – bedømmelse av barns vitneforklaring*. Lov og Rett, 10/2005 (44), 620-633. Hentet fra https://www.idunn.no/lor/2005/10/dommeravhor_av_barn_bedommelse_av_barns_vitneforklaring [hentet 03.01.2020]

Hafstad, G. S., Augusti, E. M. (Red.) (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 4/2019) [hentet 05.02.2020]

Kripos (2018) *Voldtektssituasjonen i Norge 2018*. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/voldtekt-og-seksuallovbrudd/voldtektssituasjonen-i-norge-2018.pdf> [hentet 03.01.2020]

Kripos. (2016). *Seksuelle overgrep mot barn under 14 år*. Hentet fra https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/voldtekt-og-seksuallovbrudd/seksuelle-overgrep-mot-barn-under-14-ar_web.pdf [hentet 03.01.2020]

Lamb, M. E, Malloy, L. C., Hershkowitz, I., og La Rooy, D. «*Children and the law*», i *Handbook of Child Psychology and developmental Science, Sociomotional Processes*, R.M. Lerner & M.E. Lamb (red.), 3. utg., Hoboken, NJ: Wiley, 2015, s. 464-512.

Langballe, Å. (2007). *Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn*. Tidsskrift for Norsk Psykologforening,44(7), 868- 877. Hentet fra http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=26374&a=2 [Hentet 19.01.2020]

Magnussen, S. (2017). *Vitnepsykologi 2.0*. Oslo: Abstrakt forlag.

Mate, M., C., A., S., A. (2017). *Tilrettelagte avhør av barn i saker om seksuelle overgrep*. (Mastergradsavhandling). Oslo: Universitetet i Oslo.

Regjeringen (2019) *Vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom* <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/bekjemper-vold-og-seksuelle-overgrep-mot-barn-og-ungdom/id2398050/> [Hentet 19.01.2020]

SSB (2018) *Færre oppklare lovbrudd i reformåret 2017* <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/faerre-oppklarte-lovbrudd-i-reformaret-2017> [hentet 05.01.2020]

Søftestad (2008) *Avdekking av seksuelle overgrep – veier ut av fortielsen* Oslo:

Universitetsforlaget

Straffeloven. (2005). *Lov om straff* av 20 mai 2005 nr. 28. Hentet fra

<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2005-05-20-28?searchResultContext=1480&rowNumber=1&totalHits=69304> [hentet 06.01.2020]

Straffeprosessloven. (1981). *Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker* av 22

mai 1981. Hentet fra <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1981-05-22-25?searchResultContext=2006&rowNumber=1&totalHits=67075> [hentet 06.01.2020]

Tilrettelagt avhør (2015) *Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og*

vitner av 24. september 2015. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-09-24-1098?q=forskrift%20om%20tilrettelagt%20avhør> [hentet 02.01.2020]

4.1 Selvvalgt pensum

Gamst, K., M., T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor* (2. utg.) Oslo:

Universitetsforlaget. (s.17-51, s. 66-123, s.139-328)

Søftestad, S. (2018) *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*. Oslo:

Universitetsforlaget (s.21-109)

Søftestad, S & Andersen, I (red.) (2014) *Seksuelle overgrep mot barn – traumebevisst*

tilnærming. Oslo: Universitetsforlaget (s.13-43, s.162-172, s. 202-216)

(Totalt 388 sider)